

Az emberi személyiség újszövetségi szemlélete

Bibliánkban az Újszövetség első lapja közvetlenül az Ószövetség utolsó lapját követi, ami a tájékozatlan olvasó számára azt sugallhatja, hogy a két szövetség között nincs időbeli eltérés. A valóságban azonban mintegy négy évszázad választja el egymástól a kettőt. Ebben az ún. intertestamentális korban a zsidó népre Palesztinában és a külföldi szórványban egyaránt nagy hatást gyakorolt a hellenisztikus (görög) kultúra, illetve ennek filozófiai irányzatai. A hellenizmus sok területen egyértelmű befolyást gyakorolt a zsidó vallásra, beleértve azt is, hogy az ekkor keletkezett zsidó iratok némelyike átvette a görög dualista felfogást.

Az intertestamentális korban keletkezett zsidó iratokat apokrif vagy pszeudoepigráf iratoknak nevezzük.[2] A legtöbb keresztény úgy tartja, hogy ezek az iratok nem rendelkeznek a bibliai könyvekre jellemző isteni ihletettséggel és tekintéllyel. Ez nem csökkenti történeti értéküket, hiszen e könyvek fontos adatokat tartalmaznak a kor történelmi és eszmetörténeti sajátosságairól.

Az ember személyiségét és rendeltetését illetően két fő gondolkodási irányzat alakult ki a zsidóság körében az intertestamentális kor folyamán. Ezek egyike, a palesztinai judaizmus, nem tért el az emberi személyiség ószövetségi, holisztikus megközelítésétől. Ez az irányzat képezi az Újszövetség megértésének legjelentősebb háttérét. A palesztinai judaizmus úgy tekintett a halálra, hogy abban a teljes személyiség öntudatlan, alvó állapotba kerül, és hangsúlyozta a test végső feltámadásának szükségességét. Hogy e szemléletnek milyen jelentősége van az Újszövetség szempontjából, azt az apokrif *Báruk apokalipszise* (vagy *Báruk 2. könyve*) szemlélteti, amely egy palesztinai zsidó szerző műve a Kr. u. I. század második feléből. A szerző tanítása szerint a halottak „a föld porában alusznak”, és a Messiás visszatértekor „mindazok, aki Benne reménykedve aludtak el, újra feltámadnak”. [3] Isten egy szempillantásban egybegyűjti az igazakat, a gonoszok pedig bánkódni fognak, mert elérkezett gyötrelmük napja. [4] Ez a szemlélet feltűnően egyezik az Újszövetségnek a test feltámadására vonatkozó tanításával. E tanítás annak az eszmerendszernek a része volt, melyet a görögök „bolondság”-nak (1Kor 1,23) tekintettek.

A másik gondolkodási irányzat a hellenista judaizmus, amelyet nagymértékben befolyásolt a görög dualizmus. A hellenista judaizmus mindenekelőtt Alexandriában, Philón lakhelyén virágzott. Philón híres, ismert zsidó gondolkodó volt, aki megkísérelte megalkotni a görög és a zsidó gondolkodás szintézisét. A hellenista zsidók írásaiban egyértelmű utalásokat találunk a lélek továbbélésére és halhatatlan voltára. Eszerint az üdvözültek örök sorsa a testtől különvált létezés lesz. Az apokrif *Jubileumok könyve* (kb. Kr. e. 135-ből) például azt tanítja, hogy a „csontok” a sírban nyugszanak, míg a „lelkek” különváltan élnek: „És csontjaik a földben nyugszanak, lelkük pedig felettébb örvendezni fog, és megtudják, hogy az Úr az, aki igazságot szolgáltat, és kegyelmesen cselekszik... mindazokkal, akik szeretik Őt.” (23,31)[5]

Salamon bölcsessége, amelyet egy hellenista zsidó szerző írt Kr. e. 50 és 30 között, a fentiekhez hasonlóan azt tanítja, hogy „az igazak lelkei Isten kezében vannak, és gyötrelemben sosem lesz részük... békességük van... teljes reménységgel várhatják a halhatatlanságot” (3,1,3,4).[6] Ugyanez az elképzelés található Makkabeusok 4. könyvében. Ez egy filozófiai értekezés, amelyet egy hellenista zsidó szerző írt közvetlenül Krisztus korát megelőzően. A megholt igazak azonnal „felemelkednek” az örök üdvösségbe,[7] míg a gonoszok „leszállnak” a változó súlyosságú, de örökkévaló gyötrelmekre.[8]

Wheeler Robinson találóan foglalja össze az intertestamentális kor eszmerendszerét: „A test és a lélek viszonyának dualisztikus értelmezése a judaizmus hellenista irányvonalának sajátja (Bölcs 9,15), de teljesen idegen a palesztinai irányvonaltól, amely közvetlen kapcsolatot képez az Ószövetség és az Újszövetség túlnyomó részének gondolatrendszeré között.”[9]

Amikor az emberi személyiségre vonatkozó újszövetségi tanítással foglalkozunk, nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a hellenista judaizmus esetleg befolyásolhatta az újszövetségi iratok szerzőit, hiszen talán Máté evangéliuma kivételével minden újszövetségi irat görög nyelven keletkezett, és a négy fő görög antropológiai kifejezést használja: *pszüché* (élő lélek), *pneuma* (isteni életerő, Szentlélek), *szóma* (test) és *sarx* (hústest)[10]. Az újszövetségi időkben általános volt e kifejezések használata, mégpedig görög dualista jelentéstartalommal. A lélek és a szellem az emberi személyiség anyagtalan és halhatatlan részét jelölte, míg a test és a hústest az anyagi és halandó részét.

A kérdés tehát a következő: Mennyiben tükrözik az újszövetségi iratok e lényeges

görög kifejezések dualisztikus jelentéstartalmát? Mint e fejezetben látni fogjuk, az Újszövetségből teljesen hiányzik e kifejezések dualisztikus jelentése vagy ilyen értelmű használata. Még azok a szövegrészek is, amelyek látszólag dualisztikus jelleggel állítják szembe a hústestet és a lelket, közelebbről megvizsgálva az emberi személyiség holisztikus szemléletéről tanúskodnak. A hústest és a lélek nem az emberi személyiség két különböző és egymással szembenálló részét jelöli, hanem kétféle életformát: az énközpontú, illetve a vele szembenálló Istenközpontú életrendet.

Az Újszövetségből azért hiányzik a dualista befolyás, mert az iratok szerzői az emberi személyiség alkotórészeit jelentő görög kifejezésekkel az eredeti, Ószövetségből származó fogalmakat jelölték, nem pedig azokat a jelentéstartalmakat, melyek a hellén társadalomban forogtak közkézen.

Mindig szem előtt kell tartanunk, hogy „az ószövetségi héber nyelv és az újszövetségi görög nyelv közötti kapcsolat nem más, mint az Ószövetség híres (görög) Septuaginta-fordítása, mely Alexandriában keletkezett, Kr. e. a III. században. A fordítást zsidók készítették, akik természetesen értették a héber szavak jelentését, és arra törekedtek, hogy az általuk használt görög kifejezések megfeleljenek ennek. A Septuaginta szóhasználata tehát a héber szöveget, az Újszövetség pedig a Septuagintát követi. A Septuaginta nem volt ugyan ihletett, de Isten gondviselése folytán értékes nyelvi összeköttetést teremtett az Ó- és az Újszövetség között.”[11]

A keresztény hagyományban csak az Újszövetség megírását követően honosodott meg a görög dualista felfogás. J. Robinson néhány kitűnő példát mutat arra, hogy Pál miként használta a görög kifejezéseket úgy, hogy a megfelelő héber szavak jelentéstartalmát - nem pedig a szokványos görög szóhasználatot - vette alapul. Példának okáért az egyik, Pál által használt kifejezés, „a hústest gondolata” (Kol 2,18) teljesen értelmetlen volt a görög gondolkodás számára, mert a gondolatot (*nous*) sosem a hústesttel, hanem kizárólag a lélekkel (*pszüché*) hozták összefüggésbe. Ehhez hasonlóan, amikor Pál a *lelki testre* (1Kor 15,44, 46) és a testi és elméleti tisztátalanságra (2Kor 7,1) utal, akkor ez „a görögök számára képtelenség lett volna”, [12] mivel szerintük a test nem lelki, az elmét pedig nem lehet beszennyezni. Az ilyen és ehhez hasonló utalások arról tanúskodnak, hogy az Újszövetség emberi személyiségre vonatkozó tanítása a héber (ószövetségi), nem pedig a görög felfogást tükrözi.

A fejezet célja. Jelen fejezet célja az ember személyiségére vonatkozó újszövetségi tanítás megértése, a következő négy jelentős antropológiai kifejezés vizsgálata révén: *lélek, isteni életerő, test és szív*. E kifejezések különféle jelentéseit és használatának módjait annak meghatározása érdekében vizsgáljuk meg, hogy vajon összhangban állnak-e a megfelelő ószövetségi héber kifejezések jelentésével és használatával.

Vizsgálódásunk azt mutatja, hogy egyértelmű folytonosság áll fenn az Ó- és Újszövetség között az emberi személyiség holisztikus felfogását tekintve. A lélek halhatatlanságának eszméje, noha népszerű hiedelem volt az Újszövetség keletkezésének idején, nincs jelen az Újszövetségben, mivel ennek szerzői hűek maradtak az Ószövetség tanításához.

Az Újszövetség nem csupán folytonosságot mutat az Ószövetséggel abban, ahogyan az ember felépítését és rendeltetését értelmezi, hanem ennek bővített értelmezését is adja Krisztus testtelétele és tanításai fényében. Végére is Krisztus az emberi nemzetség valódi feje, hiszen Ádám „az eljövendőnek kiábrázolása volt” (Rm 5,14). Míg az Ószövetségben az emberi személyiség elsősorban Ádámhoz kapcsolódik a teremtés és a bűneset révén, az Újszövetségben Krisztushoz kapcsolódik az Ő testtelétele és a megváltás révén. Krisztus a legteljesebb kinyilatkoztatás az ember személyiségéről, jelentőségéről és sorsáról. Krisztus személye mélyebb jelentéssel ruházza fel az emberi lelket, testet és elmét, mivel az általa véghezvitt megváltás közvetlen következménye a Lélek kiárasztása volt, aki „nálatok lakik és bennetek marad” (Jn 14,17).

I. rész - Az emberi személyiség mint lélek

Az Újszövetségben a görög *pszüché* [„lélek”] szó az Ószövetségben található héber *nefes* szó alapvető jelentéseinek megfelelően szerepel. A továbbiakban röviden áttekintjük a *pszüché* szó jelentéseit, különös figyelmet szentelve a szó Krisztus tanítása és megváltó szolgálata nyomán nyert, kibővített jelentésének.

A lélek mint személyiség. A *pszüché* az Újszövetségben a teljes embert jelöli, csakúgy, mint a *nefes* szó az Ószövetségben. István például a Szanhedrin előtt

elmondott védőbeszédében megemlíti, hogy Jákób családjából „hetvenhét lélek [*pszüché*]” ment le Egyiptomba - ez egy jellegzetes ószövetségi szófordulat (1Móz 46,26-27; 2Móz 1,5; 5Móz 10,22). Pünkösd napján „háromezer lélek [*pszüché*]” keresztelkedett meg (Ap csel 2,41), és „félelem szállt minden lélekre [*pszüché*]” (Ap csel 2,41). Péter Noé családjáról szólva kijelenti, hogy „nyolc lélek [*pszüché*] tartatott meg víz által” (1Pt 3,20). Kézenfekvő, hogy e szövegekben a *pszüché* szó a „személy” váltófogalmaként szerepel.

Ezzel összefüggésben hivatkozhatunk Krisztus híres ígéretére, mely szerint az Ő igáját elfogadók „nyugalmat találnak lelkeiknek [*pszüché*]” (Mt 11,28). A „nyugalmat lelkeiteknek” kifejezés Jer 6,16-ból származik, ahol a próféta a lélek nyugalmát ígéri azoknak, akik Isten parancsolatai szerint járnak. Mint arra Edward Schweizer rámutat, a Krisztus által a léleknek adott nyugalom „teljesen mást jelent, mint amivel a görög világban találkozhatunk - ott a lélek akkor talál nyugalomra, ha kiszabadult a testből, itt [Mt 11,28-ban] pedig az emberről mint egységes egészről van szó. Az ember az engedelmesség fizikai cselekedeteiben leli meg Isten nyugalmát”.^[13] Krisztus nyugalmat (belső békét és harmóniát) nyújt azok lelkeinek, akik elfogadják az általa kínált üdvösség bőségét („jöjjetek hozzám”), és összhangban élnek azokkal az életelvekkel, amelyeket Ő tanított, illetve testesített meg („tanuljátok meg tőlem”).

A lélek mint élet. A *pszüché* szó leggyakoribb jelentése az Újszövetségben: „élet”. Egy számítás szerint a *pszüché* szót 46 esetben fordították „élet”-nek.^[14] E helyeken az „élet” szó alkalmas fordítása a görög *pszüché*-nek, mivel a szó a fizikai életre vonatkozik. Hogy megkönnyítsük a görög szövegben található *pszüché* szó azonosítását, a kifejezést szó szerint „lélek”-nek fordítjuk ott, ahol a revideált fordítás „élet”-nek fordítja.

Pál a vihar tetőpontján arról biztosította a hajó utasait, hogy „egy lélek [*pszüché*] sem vész el közületek, hanem csak a hajó” (Ap csel 27,22; vö. 27,10). Ebben a szöveggörnyezetben a *pszüché* szót joggal fordították „élet”-nek, mert Pál az élet elvesztéséről beszél. Egy angyal ezt mondta Józsefnek: „Kelj fel, vedd a gyermeket és annak anyját, és eredj az Izráel földjére, mert meghaltak, akik a gyermek lelkét [*pszüché*] halálra keresték.” (Mt 2,20) Ez azon számos hivatkozás egyike, mely a lélek [*pszüché*] üldözésére, megölésére és megmentésére vonatkozik. E hivatkozások nyilvánvalóvá teszik, hogy a lélek nem az emberi személyiség halhatatlan része, hanem maga a fizikai élet, amely veszélybe kerülhet. A test halálakor a lélek [*pszüché*] az Ószövetség tanításával összhangban szintén

meghal.

Jézus a lelket az étellel és itallal hozta kapcsolatba, amikor ezt mondta: „Ne aggodalmaskodjatok a ti lelketek [*pszüché*] felől, mit egyetek és mit igyatok, sem a ti testetek felől, mibe öltözködjetek. Vajon nem több-e a lélek [*pszüché*], hogynem az étel, és a test, hogynem az öltözet?” (Mt 6,25) Jézus itt a lelket [*pszüché*] az étellel és itallal, a testet (vagyis a látható külsőt) pedig az öltözettel hozta kapcsolatba. Jézus azzal, hogy a lelket az étellel és itallal összefüggésben említi, egyértelművé teszi, hogy a lélek az élet fizikai megnyilvánulása, noha kifejti, hogy az élet több, mint az étel és az ital. A hívők a mennyei dolgokhoz emelhetik fel gondolataikat és vágyaikat, hogy Krisztusnak és az örökkévalóságnak éljenek. Krisztus ily módon kiterjesztette a „lélek” fogalmát a magasabb rendű, örök életre, amelyet Ő kínált fel az emberiségnek. Ennek ellenére kétségtelen tény, hogy amikor Krisztus a lelket az étellel és az itallal hozza kapcsolatba, kifejezi, hogy a lélek nem más, mint létünk fizikai kifejeződése, nem pedig természetünk anyagtan összetevője.

A lélek megtartása azáltal, hogy elveszítjük. Az Ószövetségben a lélek [*nefes*] szót gyakran alkalmazzák az élet bizonytalan voltának kifejezésére, közelebbről annak jelzésére, hogy folyamatosan fennáll a károsodás vagy egyenesen a pusztulás veszélye. Az ókori izraeliták tehát arra törekedtek, hogy megmentésük, megszabadítsák, biztonságba helyezték, illetve táplálék, különösen étel segítségével fenntartsák lelküket. Ezzel összefüggésben az izraelitákat bizonyára összezavarta, amikor Krisztustól ezt hallották: „Valaki meg akarja tartani a maga lelkét [*pszüché*], elveszíti azt, valaki pedig elveszíti azt értem és az evangéliumért, megtalálja azt.” (Mk 8,35; vö. Mt 16,25;10,39; Lk 9,24;17,33; Jn 12,25)

Krisztus szavai minden bizonnyal drámai hatást gyakoroltak az izraelitákra, mivel volt mersze kijelenteni, hogy lelküket csak úgy menthetik meg, ha az Ő kedvéért elveszítik. Az az elképzelés, hogy a lélek elvesztése által megmenthetjük azt, ismeretlen volt számukra, mivel nem található meg az Ószövetségben. Krisztus oly módon szemléltette tanítását, amely saját kereszthalálában tetőzött. Azért jött, hogy „odaadja az ő lelkét [*pszüché*], váltságul sokakért” (Mt 20,28). Jó Pásztorként „letette a lelkét [*pszüché*] a juhokért” (Jn 10,11). Krisztus azt tanította, hogy a lélek megmentéséhez el kell veszíteni, fel kell adni és le kell tenni azt, s ezzel az ószövetségi *nefes* szó „fizikai élet” jelentését kiterjesztette az örök életre, amelyet azok nyernek el, akik az Ő kedvéért hajlandók feláldozni jelenlegi életüket (lelküket).

Azt, hogy Krisztus kiterjesztette a „lélek” szó jelentését, megerősíti, ahogyan ugyanez a kijelentés Jánosnál szerepel: „Aki szereti a maga lelkét [*pszüché*], elveszíti azt, valaki pedig gyűlöli a maga lelkét [*pszüché*] e világon, örök életre tartja meg azt.” (Jn 12,25) Az „e világ” és az „örök élet” közötti párhuzam arra utal, hogy a lélek [*pszüché*] egyaránt utal a földi és az örök életre. Krisztus kijelentésének Jánosnál szereplő változata nyomán egyértelmű, hogy a lélek nem halhatatlan, mivel – Edward Schweizer szavai szerint – „egyébként nem kapnánk felhívást arra, hogy gyűlöljük. A *pszüché* az az élet, melyet Isten ad az embernek, s amely attól függően, hogy az ember miként viszonyul Istenhez, vagy elmulandó, vagy pedig örökkévaló lesz... Ennélfogva sosem olvassuk azt, hogy *pszüché aióniosz* vagy *athanatosz* [örökkévaló vagy halhatatlan lélek], hanem csak azt, hogy a lelket [*pszüché*] Isten adja, és Ő tartja meg az örök életre [*zoé aióniosz*].”[15]

A lélek „örök élet” jelentésben Lk 21,19-ben is megjelenik, ahol Jézus ezt mondja: „A ti állhatatosságotok révén nyeritek meg lelketeket [*pszüché*].” A szövegösszefüggés szerint Krisztus nem a földi életről beszél, hiszen kijelenti, hogy követői közül egyeseket elárulnak és megölnék (16. vers). A lélek [*pszüché*] itt egyértelműen az örök életre utal, melyet azok nyernek el, akik Krisztusért hajlandók teljes körű áldozatot hozni.

Az ígéret, mely szerint a lélek a Krisztusnak való odaszánás révén tartható meg, azt jelzi, hogy Krisztus a valódi és teljes életre gondolt, amelyet azoknak ajándékoz, akik elfogadják Őt Megváltójuknak. A Krisztusban való élet nem különbözik a természetes élettől, mert azok részesülnek benne, akik többé már nem próbálják megőrizni azt. Ez az élet egy felszabadult, nyitott lét, amely kiteljesíti a természetes életet. Ez az a kibővített jelentés, melyet Krisztus a lélek fogalmának adott, s amely tagadja azt a nézetet, hogy a lélek egy anyagtalan, halhatatlan valami, amely a testtel párhuzamosan létezik.

Az apostoli egyház a léleknek ezt a kibővített jelentését ragadta meg, amely magában foglalja a Megváltónak teljesen odaszánt életvitelt is. Júdás és Silás olyan emberek lettek, akik „lelküket [*pszüché*] tették kockára a mi Urunk Jézus Krisztus nevéért” (Ap csel 15,26). Epafroditus „a lelkét [*pszüché*]” tette kockára Krisztus ügyéért (Fil 2,30). Maga Pál is erről tett bizonyosságot: „De én semmivel sem gondolok, még az én lelkem [*pszüché*] sem drága nékem, csak hogy elvégezhessem az én futásomat örömmel, és azt a szolgálatot, melyet vettem az Úr Jézustól, hogy bizonyosságot tegyek az Isten kegyelmének evangéliumáról.” (Ap

cel 20,24) Ha Pál a lélek halhatatlanságában hitt volna, bizonyosan nem tekint rá úgy, hogy az kevésbé értékes az evangéliumnál, amelyért nyugodtan feláldozható. E szövegek azt bizonyítják, hogy az apostoli egyház valóságnak vette a lélek új, kibővített értelmezését azáltal, hogy Krisztusnak teljes körűen elkötelezett, áldozatos életet élt.

Az ember nem követhet el nagyobb hibát, mint ha „az egész világot megnyeri is, lelkében [*psüché*] pedig kárt vall” (Mk 8,36). Ez a halálon túlmutató élet, vagy lélek [*psüché*] a megváltás elsődleges tárgya (Zsid 10,39;13;17; Jak 1,21; Pét 1,9,22). Míg az Újszövetség a „lélek” szót lényegesen ritkábban használja, mint az Ószövetség, ezek a döntő jelentőségű szakaszok a jelentéstartalom lényeges kibővüléséről tanúskodnak. A kifejezés most már az örök élet ajándékát is magában foglalja, melyet azok nyernek el, akik Krisztusért jelen életüket is hajlandók feláldozni.

Az Ószövetség igen ritkán használja a „lélek” [*nefes*] szót a halálon túlmutató élet megjelölésére. Ennek egyik példáját Zsolt 49,16-ban találjuk: „Csak Isten válthatja ki lelkemet a Seol kezéből, amikor az megragad engem.” Krisztus tanítása a léleknek ezt a jelentését (halálon túli élet) bővíti ki, amikor a lélek elvesztéséről és megtalálásáról beszél. A jelenlegi és az eljövendő élet közötti folytonosságot nem az biztosítja, hogy az emberben halhatatlan lélek lakozik, hanem Isten hűsége, aki örök életet ad a hívőknek.

A fizikai élet és az örök élet nem két különböző valóság, mivel mindkettőt Isten adja. A lélek mindkettőt magában foglalja, mert az örök élet az Istennek odaszentelt fizikai élet, hiszen a fizikai élet végső soron az egyetlen általunk ismert létforma. A lélek kettős jelentésének célja az, hogy emlékeztessen minket: az emberi élet több, mint az egészség és a vagyon, és nem más, mint az Istennel közösségben folytatott élet.

A lélek kettős, fizikai és örök életet jelölő bibliai jelentése tagadja a test és a lélek, a test földi léte és a lélek mennyei léte közötti hellenista különbségtételt. Bibliai szempontból a test élete egyben a lélek élete is, mivel az, ahogyan valaki a jelenlegi életét éli, meghatározza a lélek sorsát is, amely örök élet vagy örök elveszés lehet. A lélek tehát nem olyan szubsztancia, amely túléli a testet a halálban, hanem olyan élet, melyet Isten kegyelme által élünk, s amelyet Isten fog felfedni és beteljesíteni az utolsó ítélet során.

A lélek és a hústest. Az Újszövetség egyik kulcsfontosságú szövege egyértelműen szembeállítja a lelket [*pszüché*] a hústesttel [*sarx*]. Ezt az igét 1Pt 2,11-ben találjuk, ahol az apostol ezt mondja: „Szeretteim, kérlek titeket mint jövevényeket és idegeneket, tartóztassátok meg magatokat a hústest kívánságaitól, melyek a lélek ellen viselnek hadat.” Edward Schweizer kijelenti, hogy az Újszövetség itt használja a leginkább hellenisztikus értelemben a „lélek” szót, hiszen a lélek [*pszüché*] és a hústest [*sarx*] közötti egyértelmű ellentét az emberi személyiség dualisztikus felépítésére utal.[16]

Ha azonban tüzetesebben megvizsgáljuk a szöveget, láthatjuk, hogy Pétert nem a görög dualizmus, hanem a lélek [*nefes*] ószövetségi felfogása befolyásolta. Az Ószövetségben, mint láthattuk, a lélek [*nefes*] állandó veszélyben van, és meg kell védeni. Ugyanez vonatkozik Péter figyelmeztetésére is, azzal a különbséggel, hogy ő egy „belső” ellenségre utal, amely belülről támadja a lelket. Az ellenség nem más, mint a testi szenvedélyek, amelyek az embert arra készítetik, hogy csupán a fizikai kívánságok kielégítésének éljen, s ezáltal viselnek hadat a lélek ellen.

Péter nem anyagtalan létezőként tekint a lélekre, amely túléli a testet a halál után, hanem a hitben való életet érti rajta, melyet az Isten kinyilatkoztatott igazságának való engedelmesség szentel meg. E nézetet ugyanebben a levelében fejti ki, amikor ezt mondja: „Elérvén hitetek célját, a lélek [*pszüché*] üdvösségét” (1Pt 1,9), „lelketeket [*pszüché*] az igazság iránt való engedelmisségben... tisztítván meg.” (1Pt 1,22) Mivel a lélek üdvössége (az örök élet) az igazság iránti hűséges engedelmisség eredménye, a testi kívánságok fenyegetést jelentenek a lélekre (az örök életre) nézve, mivel arra készítetik az embert, hogy hűtlenné legyen az igazsághoz és elpártoljon tőle. A hústest és a lélek közötti ellentét ebben az igeszakaszban tehát etikai és nem ontológiai jellegű, más szóval az engedetlenség (hústest) és az engedelmisség (lélek) között áll fenn. Hamarosan látni fogjuk, hogy Pál ugyanezt az ellentétet fejezi ki a hústest és az isteni életerő [*pneuma*] szembeállítása révén.

Istennek hatalma van a lélek elvesztésére. A lélek [*pszüché*] fogalmának e kibővített jelentése segít megérteni Krisztus egyik jól ismert, mégis annyira félreértett kijelentését: „Ne féljetez attól, akik a testet ölik meg, de a lelket [*pszüché*] meg nem ölhetik; inkább attól féljetez, aki mind a lelket [*pszüché*], mind a testet elveszítheti a gyehennában.” (Mt 10,28; vö. Lk 12,4) A dualisták e szövegben annak a felfogásnak az alátámasztását látják, hogy a lélek anyagtalan szubsztancia, amely érintetlen marad, és túléli a test halálát. Robert Morey

például azt állítja, hogy „Krisztus itt [Mt 10,28-ban] egyértelműen kijelenti, hogy miközben kiolthatjuk a test fizikai életét, a lelket – vagyis az anyagtalan, transzcendens énünket vagy értelmünket – nem ölhetjük meg, és nem árthatunk neki. A test/lélek kettősséget alkalmazza, mely Biblia-szerte előfordul.”[17]

Ez az értelmezés az emberi személyiség dualisztikus görög felfogását, nem pedig a Biblia holisztikus szemléletét tükrözi. Az az állítás, hogy Istennek hatalma van elveszíteni a lelket [*pszüché*] és a testet a gyehennában, megcáfolja az anyagtalan, halhatatlan lélekre vonatkozó elképzelést. Hogyan lehet halhatatlan a lélek, amikor Isten a meg nem tért bűnösök esetében a testtel együtt elveszítheti azt? Oscar Cullmann helyesen jegyzi meg: „Jézus Mt 10,28-ban található kijelentésében azt halljuk, hogy a lelket meg lehet ölni, tehát a lélek nem halhatatlan.”[18]

(Fordította: Takács Szabolcs)

Jegyzetek

- [1] **Biblical Perspectives 13, Berrien Springs, Michigan, 1997. 78-122.**
- [2] **Az emberi személyiséggel és sorssal foglalkozó intertestamentális irodalmat rendkívül átfogóan tárgyalja H. C. C. Cavalin könyve: *Life After Death: Paul's Argument for Resurrection of the Dead in 1 Corinthians; Part I: An Inquiry into the Jewish Background* (Lund, 1974), valamint egy másik tudós tanulmánya: George Nickelsburg, Jr.: *Resurrection, Immortality and Eternal Life in Inter-testamentary Judaism* (Cambridge, 1972).**
- [3] **2 Báruk 30, idézi R. H. Charles: *The Apocrypha and Pseudepigrapha of the Old Testament in English with Introductory and Critical Explanatory Notes to Several Books*. Oxford, 1913. 498.**
- [4] **R. H. Charles e szöveggel kapcsolatban megjegyzi: „Az ember feltételes halhatatlanságának eszméje a következő helyeken is megjelenik: 1 Énok 69,11; Bölcsesség 1,13-14; 2 Énok 30,16-17; 4 Ezdrás 3,7.” (Uo., 477.)**
- [5] **Uo., 49. R. H. Charles hozzáfűzi: „Ez az első példa az ilyen várakozásokra az időszámításunk előtti utolsó két századból.” (Uo., 10.)**

[6] Uo., 538.

[7] Lásd *4 Makkabeusok* 10,15; 13,17; 18,18; 18,23.

[8] Lásd *4 Makkabeusok* 9,8, 32; 10,11, 15; 12,19; 13,15.

[9] H. Wheeler Robinson: *The Christian Doctrine of Man*. Edinburgh, 1952. 74.

[10] A latin, francia, angol, német stb. nyelvben két szó felel meg a *pszüché*, valamint a *pneuma* szavaknak (*anima, âme, soul, Seele*, illetve *spiritus, esprit, spirit, Geist* stb.), tükrözve azok biblikus jelentéstartalmát is. A magyar nyelvben mindkét szó jelentéstartalmát a gazdag tartalmú „lélek” szó fejezi ki. A *pneuma* fordításaként, a két kifejezés megkülönböztetése érdekében a teológiai irodalomban általában a „szellem” szó szerepel, ami azonban a magyar nyelvben nem igazán felel meg a görög *pneuma* jelentésének, mivel a „szellem” alapvetően az ember értelmi működéseit, valamint a népies felfogás szerinti, a halál után továbbélő anyagtalan lelket jelöli. A jelen szövegben lemondtunk arról, hogy a gazdag jelentéstartalmú *pneuma* szót minden esetben egyetlen magyar kifejezéssel adjuk vissza. A jelentés megadásakor a konkrét jelentéstartalomtól függően vagy a Lélek („Isten Lelke”, vagyis a Szentlélek) szót, vagy pedig a szó átvitt értelmű görög alapjelentését legjobban megközelítő „isteni életerő” vagy „isteni személyiség” szót használjuk a „pneuma” megfelelőjeként (a szó görögül hétköznapi értelemben „szelet” is jelent). Ha a kifejezés az ember (a *pszüché* által jelölt „személyiséges” lelki folyamatoknál) magasabb rendű lelki folyamatainak összességére, vagy az isteni életerő benne megnyilvánuló tevékenységére utal (a *pszüché* jelentéstartalmához sokban hasonló módon), akkor az „elme” szót használjuk, de zárójelben megadjuk a *pneuma* szót is. A görög *to pneuma hagian* kifejezést a magyarban meghonosodott Szentlélek szóval adjuk vissza. A *pneumatikosz* (angolul: *spiritual*) melléknevet is „lelki”-nek fordítjuk, a Szentlélek analógiájára, míg az ezzel ellentétes értelemben használt *pszüchikosz* szót „személyiséges”-nek. Végül indokolt esetben a *pneuma* szót szerepeltetjük, ahol az angol szöveg „spirit”-et használ, az egyértelműség érdekében, és zárójelben megadjuk az adott szövegösszefüggésben használt jelentéstartalmát. (A fordító.)

[11] Basil F. C. Atkinson: *Life and Immortality*. Taunton, England, N. D. 12.

- [12] John A. T. Robinson: *The Body: A Study of Pauline Theology*. London, 1996. 23.
- [13] Edward Schweizer: „Psyche” szócikk. In Gerhard Friedrich (szerk.): *Theological Dictionary of the New Testament*. 9. köt. Grand Rapids, 1974. 640.
- [14] A szám Basil F. C. Atkinson könyvéből származik, i. m., 14.
- [15] Edward Schweizer, i. m., 644.
- [16] Uo., 653.
- [17] Robert A. Morey: *Death and the Afterlife*. Minneapolis, 1984. 152.
- [18] Oscar Cullmann: „Immortality of the Soul or Resurrection of the Dead”? In Krister Stendahl (szerk.): *Immortality and Resurrection. Death in the Western World. Two Conflicting Currents of Thought*. New York, 1968. 36-37.